

VERSLAG 4^E VERGADERING KLANKBORDGROEP

Versie 31 januari 2022

datum 24 januari 2022
tijd 19.00 uur tot 21.00 uur
onderwerp Gezondheidseffecten windturbines

De voorzitter van de klankbordgroep (van Public Mediation) opent de vergadering en introduceert de agenda voor de bijeenkomst. De agenda is als volgt:

1. Mededelingen/actualiteiten
2. Voortgang en werkwijze expertgroep
3. Afspraken

1. Mededelingen/actualiteiten

De voorzitter geeft aan dat er vanavond iemand aanwezig is vanuit de gemeente. Het college heeft aangegeven dat zij een plan-m.e.r. voor Amsterdam gaat laten uitvoeren. Na de raadsvergadering op 17 februari a.s. zal de gemeente een terugkoppeling geven aan de klankbordgroepen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik vind het niet kunnen dat de gemeente aangeeft dat ze een signaal hebben gekregen dat ze een plan-m.e.r. zouden moeten doen. Het is een wettelijke verplichting.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: er is een tijdspad waarbinnen het advies van de expertgroep naar de gemeente gaat. De wethouder heeft gezegd dat het advies van de expertgroep zal worden meegenomen voordat de procedure van de plan-m.e.r. begint. Zou het tijdspad daar niet op aangepast moeten worden?*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: wat is verband tussen verband tussen de klankbordgroep, expertgroep en plan-m.e.r.? Ik heb behoefte om dit te begrijpen.*
 - ▶ *Reactie gemeente: in reactie op de eerste vraag, als de wethouder dit heeft gezegd dan zullen we eerst het advies van de expertgroep moeten afwachten voor we de plan-m.e.r. procedure kunnen starten. Een toelichting op het verband tussen klankbordgroep, expertgroep en plan-m.e.r. volgt na de raadsvergadering op 17 februari a.s.*

2. Voortgang en werkwijze expertgroep

De voorzitter stelt voor om de voortgang en werkwijze van de expertgroep te bespreken en hoe de klankbordgroep hier mee wil omgaan. Dit naar aanleiding van het gesprek tussen de expertgroep en de klankbordgroep op 19 januari jl. en de mailwisseling die vervolgens heeft plaatsgevonden tussen de leden van de klankbordgroep. De voorzitter vraagt één van de leden van de klankbordgroep een toelichting te geven op het gesprek dat op 19 januari heeft plaatsgevonden.

- ▶ *Klankbordgroeplid: we mochten meekijken met de expertgroep vorige week. De bezorgde artsen hebben niemand voorgedragen omdat zij zich niet konden vinden in de samenstelling van de expertgroep. Desondanks zijn we met vertrouwen het proces van start gegaan. Dit kleine beetje vertrouwen viel in duigen door de houding van een deel van de expertgroep. Een deel van de expertgroep wil geen nieuw onderzoek doen, terwijl één van de leden van de expertgroep zelf begonnen is met onderzoek. Volgens dit expertgroeplid wordt zijn onderzoek niet toegelaten door de expertgroep. Ik heb het idee dat één van de leden van de expertgroep niet objectief in het proces zit. Daarnaast geeft de voorzitter van de expertgroep aan dat hij liever een minderheidsstandpunt opneemt omdat er anders helemaal geen*

advies van de expertgroep kan komen. Ik vind dat als er geen eenduidig advies komt, we naar zeer strenge normen moeten.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik heb ook de bijeenkomst bijgewoond, ik deel de zorgen over de samenstelling en tijdsplan. Wel was het positief dat werd aangegeven dat de normen van gemeente Amsterdam niet soepeler kunnen worden dan de normen die landelijk over twee jaar komen. Verder, als de expertgroep met een advies incl. minderheidsstandpunt komt, kunnen wij misschien dezelfde logica hanteren. Als de meerderheid van de klankbordgroep de zorgen deelt, schrijven we een reactie op het advies van de expertgroep.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: Wat mij betreft betekent een meerderheidsadvies en een minderheidsstandpunt dat de reflectiefase niet is geslaagd. Het advies van de stedelijke klankbordgroep is naar mijn idee een mooi voorbeeld van een compromis waar dit juist wel is gelukt. Ik zou alles op alles willen zetten om ervoor te zorgen dat de drie experts tot elkaar gaan komen.*

De voorzitter stelt voor op dit advies rond te sturen wanneer het publiekelijk gedeeld kan worden.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: mensen die bij de ontmoeting tussen de klankbordgroep en de expertgroep waren, waren allemaal erg geschokt. Het zou mooi zijn als we een brief naar de expertgroep kunnen sturen wat onze zorgen zijn. Ik heb geen vertrouwen meer op dit moment. Je hebt het nodig dat iedereen naar elkaar luistert en dat gebeurt naar mijn idee onvoldoende. Daarnaast zou de rol van de klankbordgroep goed gebruikt moeten worden.*

De voorzitter is benieuwd of leden van de klankbordgroep suggesties hebben wat de klankbordgroep kan doen om de experts nader tot elkaar te brengen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik was er niet bij toen de ontmoeting van met de expertgroep plaatsvond dus ik heb het verslag teruggelezen. We hebben 120 vragen opgesteld op basis van hetgeen dat leeft bij de Amsterdammers. Dat kan je niet reduceren tot 5 of 6 zorgen. Ik vind dat we ook een antwoord verdienen op die vragen. Als de expertgroep denkt dat er extra onderzoek nodig is dan kunnen ze dat aangeven. Maar dat lijken ze niet te willen, ze willen geen aanvullend onderzoek doen. Benieuwd daarom ook naar het onderzoek waar het ene expertgroeplid mee bezig was, omdat hij een witte vlek in beeld wil brengen.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik was er ook niet bij en heb de notulen gelezen. Het eerste lid van de klankbordgroep dat aan het woord was schat één van de experts in als iemand met belang, maar iedereen die in de expertgroep zit heeft een belang. Daarnaast ben ik verbaasd dat de artsen niet tevreden zijn over samenstelling, terwijl er een arts in de expertgroep zit.*
- ▶ *Reactie eerste klankbordgroeplid: De arts die door Windalarm is voorgedragen en nu in de expertgroep zit is geen slechte keuze, maar wij zijn het niet eens met het evenwicht in de expertgroep.*

De voorzitter geeft aan dat het al vaker is gegaan over de teleurstelling ten aanzien van de samenstelling van de expertgroep, maar dat we het met deze groep zullen moeten doen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: een paar dagen terug las ik een brief in het Parool aan de wethouder dat mensen van Windalarm uit de klankbordgroep zijn gestopt, geldt dat hier ook?*
 - ▶ *Reactie voorzitter: alleen mensen uit de stedelijke klankbordgroep en lokale klankbordgroepen zijn gestopt, maar het proces met deze klankbordgroepen gaat nog wel door met de overgebleven leden.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: het zijn overigens niet alleen maar mensen van Windalarm die zijn gestopt.*

Het gesprek over de voortgang en werkwijze van de expertgroep gaat verder.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik was niet aanwezig. Wel weet ik dat de stedelijke klankbordgroep een brief met de raad heeft gedeeld, moeten wij dat ook niet doen? Goed als wij als klankbordgroep een eigen stuk schrijven.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: mijn vertrouwen valt weg als binnen de expertgroep al onenigheid is. Er ontstaat bij mij ergernis over hoe zij met onze zorgen omgaan. Daar ben ik het niet mee eens.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik ben het heel erg eens met het voorstel om vanuit de klankbordgroep een bericht naar de expertgroep te sturen van onze verwachtingen over de werkwijze. Ik zou met de experts in gesprek willen om te bepalen wat belangrijk is om mee aan de slag te gaan. Er zijn daarnaast twee nieuwe feiten, de plan-m.e.r. is aangekondigd en de adviesvraag van de gemeente aan de expertgroep is aangepast. Ik zou daarom een brief willen sturen naar de gemeente zodat we in gesprek kunnen met de wethouder om ons werk als klankbordgroep goed te kunnen doen. Ik wil halverwege in gesprek kunnen met de expertgroep en niet pas als het conceptadvies er is. Daarnaast vind ik dat een vereiste vanuit de gemeente moet zijn dat een meerderheidsadvies niet kan.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: er wordt regelmatig gesproken over het feit dat bij een deel van de expertgroep onwil is om nieuw onderzoek te doen. Dat gaat toch over het opnieuw beoordelen van bestaand onderzoek?*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik heb begrepen dat een lid van de expertgroep onderzoek naar kinderen is gaan doen omdat dit een witte vlek was, maar dat de rest van de expertgroep dit onderzoek niet heeft opgenomen in de stukken.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: hier maak ik uit op dat dit deel van de expertgroep nieuw onderzoek dus niet wil toelaten tot de poule van te gebruiken onderzoek.*

Het gesprek gaat verder over de mogelijkheid om een brief naar de expertgroep en/of gemeen te versturen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: brief aan de expertgroep waarin we onze verwachtingen en wensen kunnen uiten, daar ben ik het mee eens. Ik was aanwezig bij het gesprek met de expertgroep. De opdracht van de gemeente aan de expertgroep moet aangepast worden. Ik begrijp niet dat de gemeente verwacht dat de expertgroep nieuwe normen gaat vaststellen. Ik zou willen aanraden om dit uit de aangepaste opdracht te laten.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: hoe zou een aangepaste opdracht dan kunnen luiden?*

Een klankbordgroeplid laat een geluidskaart van Amsterdam zien waarin het berekende geluid overdag en 's nachts is weergegeven. Deze kaart staat op <https://maps.amsterdam.nl/geluid/>. De laagste categorie voor berekend geluid in Amsterdam is 55 dB. Het klankbordgroeplid dat de kaart laat zien stelt de vragen: hoe zit dit met de gezondheidseffecten van geluid? Als je de windturbines toevoegt, heeft dat dan effect op de geluidsdruk die er nu al is?

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: dit is inderdaad een belangrijk punt wat bij het werk van de expertgroep hoort en het zit ook bij de witte vlekken.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: eerder ging het over een expertgroeplid dat gezondheidszorgen als de troefkaart noemde. Dit komt omdat je de zorgen niet volledig kunt weghalen omdat het onderzoek niet beschikbaar is. Hier is grootschalig onderzoek voor nodig en dat bestaat niet.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: er is wel onderzoek gedaan naar mensen die dichtbij windturbines wonen. Dat zijn kleinere groepen in bestaande onderzoeken. Maar in de bestaande onderzoeken zijn de effecten uitgemiddeld. Het zou goed zijn als de expertgroep specifiek onderzoek doet naar de mensen die wel dichtbij windturbines.*

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: voor wat betreft de geluidskaart is het goed om te beseffen dat geluid van wegverkeer minimaal 20 dB hoger moet zijn dan geluid van windturbines om het geluid te maskeren.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: interessant om te zien en ook dat groen als positieve categorie al 50 tot 55 dB is. Dit is al behoorlijk hoog.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid aan lid dat de geluidskaart liet zien: wat is dan jouw standpunt hierover?*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid dat de geluidskaart liet zien: we leven in een lawaaige omgeving en moeten de overlast zoveel mogelijk beperken. Waarom moeten windturbines het vergelden en verkeer/industrie niet? Dat snap ik niet. Zeker gezien de energieopgave die we hebben.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: windturbines kunnen toch ook op andere plekken staan?*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid dat de geluidskaart liet zien: ze moeten óók ergens anders staan, maar we hebben er erg veel nodig.*

Het gesprek gaat verder over de mogelijkheid om een brief naar de expertgroep en/of gemeen te versturen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik zou een brief naar de wethouder en de raad willen sturen, dat heeft meer impact dan een brief sturen naar de expertgroep.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: goed om gemeente in te lichten, maar ik zou wel de expertgroep nog een kans willen geven. Als dat niet kan, dan een brief naar gemeente.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik bedoel ook niet om de expertgroep te passeren. Ik bedoel een brief naar de expertgroep en óók naar wethouder en raad. Ik zou een advies op willen stellen dat je eigenlijk naar de expertgroep zou willen sturen en dit dan naar de expertgroep sturen, maar ook naar de wethouder en de raad. Verder kunnen we natuurlijk opnieuw vragen stellen over de samenstelling van de expertgroep, maar dat heeft denk ik geen zin.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: expertgroep is onze sparringpartner en ons aanspreekpunt. Logisch om ons te richten tot de expertgroep en dan een kopie naar gemeente te sturen. 2 brieven kost ook meer tijd dan 1.*

De voorzitter vraagt wat de klankbordgroep te bieden heeft aan de experts om hen te helpen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: wat ik mis? Andere oplossingen, we zijn te veel gericht op het feit dat windturbines er hoe dan ook moeten komen in Amsterdam. Er zijn toch meer manieren hoe we kunnen omgaan met energietransitie. Er zou meer out of the box gedacht kunnen worden.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: dat komt omdat er een RES is, wind op land of zon op land, dat zijn de opties en dat wordt bij de regio's gelegd. Coalitieakkoord speelt ook een rol.*
 - ▶ *Reactie gemeente: hierin speelt denk ik dat dat we jullie onvoldoende op de hoogte hebben gebracht. In april 2020 hebben we de routekaart klimaatneutraal Amsterdam gedeeld. Daar staan alle maatregelen in om in 2050 tot 55% te komen. Wind op land is één van de maatregelen. De opgave is zo groot dat alle maatregelen nodig zijn. Helaas heeft out of the box denken dan onvoldoende effecten om maatregelen uit de routekaart te laten vallen.*
- ▶ *Reactie eerste klankbordgroeplid: naar mijn idee is het probleem nog niet volledig in beeld, maar staat de oplossing nu wel al vast. Er zouden toch nog andere oplossingen kunnen zijn.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik vind het raar dat de gemeente nu zegt dat ze ons onvoldoende op de hoogte heeft gebracht, terwijl er gewoon te weinig geluisterd wordt door de gemeente.*

Als daar behoefte aan is, biedt de gemeente aan om de routekaart met de klankbordgroep te delen.

De voorzitter stelt voor om het gesprek te concentreren op gezondheidseffecten van windturbines en de vraag wat de klankbordgroep te bieden heeft aan de experts om hen te helpen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: wat mij betreft is een vraag vooraf of de expertgroep geholpen wil worden. Dat idee krijg ik niet op basis van de houding van de voorzitter van de expertgroep. Hoe zouden we de expertgroep kunnen helpen? Depolariseren, de wetenschappers in de expertgroep de ruimte geven. Wellicht helpt het als we de drie experts niet als drie experts zien, maar als een groter gremium dat ze vertegenwoordigen.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: we helpen de expertgroep op de volgende manier: we leveren zorgen en vragen aan, we bieden aan om in gesprek te gaan over het conceptrapport en we dringen aan op adviezen die niet uitgaan van een meerderheid en minderheidsstandpunt. Ik weet niet hoe we de expertgroep verder nog kunnen helpen.*

Het gesprek gaat weer terug naar (out of the box) oplossingen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: de out of the box oplossingen waar van je overtuigd bent dat ze er zijn, die zijn er niet. In mijnoptiek heb je twee opties: zonenergie en windenergie. De energie die we nodig hebben, kan je maar op een beperkt aantal manieren opwekken.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: ik ben niet tegen wind en zon. Het gaat mij er om, hoe kunnen we het anders aanpakken?*

De voorzitter stelt nogmaals voor om het gesprek te concentreren op gezondheidseffecten van windturbines en de vraag wat de klankbordgroep te bieden heeft aan de experts om hen te helpen.

- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: we zouden erop moeten aandringen dat de expertgroep tot een unaniem advies over gezondheidseffecten van windturbines komt en dat alle partijen daar open voor staan. De experts moeten elkaar de ruimte gunnen om er op een wetenschappelijke manier naar te kijken.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: het zou goed zijn als de adviezen van de verschillende experts naast elkaar worden gelegd en gekeken wordt waar men elkaar kan vinden.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: hoe zie je dat voor je? Want de expertgroep moet toch een advies geven.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: je kunt het bijvoorbeeld unaniem eens zijn over de meest strikte norm en vervolgens onderbouwen waarom je zou kunnen afwijken van die norm. Dan kan de gemeente een afweging maken "willen we afwijken van norm en welke gezondheidseffecten accepteren we daarbij?". Hier is ook gewoon een methodiek voor die bij wegverkeer wordt gehanteerd, met streefwaardes en normwaardes. In een rapport van het RIVM uit 2009 is een streefwaarde en een normwaarde ook geadviseerd voor windturbines, maar dit is niet overgenomen door het rijk.*
- ▶ *Reactie klankbordgroeplid: er moet dan ook een advies komen over het minst schadelijke scenario.*

3. Afspraken

De volgende afspraken worden gemaakt:

- ▶ Eén van de klankbordgroepleden doet een voorstel voor de brief aan de expertgroep en gemeente en deelt deze met de rest van de expertgroep.
- ▶ Het secretariaat vraagt in de volgende bijeenkomst van de expertgroep of het onderzoek van het expertgroeplid met de klankbordgroep gedeeld kan worden.
- ▶ De volgende bijeenkomst van de klankbordgroep vindt plaats op 21 februari a.s.

Berichten in de chat

De volgende berichten zijn tijdens de bijeenkomst in de chat van de Zoom vergadering gestuurd. Het was niet mogelijk om de berichten in de precieze context van het gesprek te plaatsen. De berichten zijn daarom hieronder toegevoegd:

- ▶ 19:31:42: de gemeente kan een gelijkgestemd advies vanuit de XPG verlangen!

- ▶ 19:32:56: Eens.
- ▶ 19:33:41: in deze tijd van polarisatie helpt alleen een advies dat ook de grootste scepticus kan overtuigen en een meerderheidsadvies zal daar niet toe leiden
- ▶ 19:56:02: Overigens is een lid van de klankbordgroep wel al in het begin al uit de klankbordgroep gestapt. Zij heeft daar toen een mail over gestuurd, ze was bang dat het weinig tot niet van invloed was wat we hier doen en ook had ze moeite met het tempo.
- ▶ 20:00:24: Kunnen wij dat krijgen? Dat document van het expertgroeplid?
- ▶ 20:01:02: We zouden het hem kunnen vragen.
- ▶ 20:03:47: Aan wie was de brief van de stedelijke klankbordgroep gericht?
- ▶ 20:04:04: wethouder en raad en college waarschijnlijk
- ▶ 20:04:42: @voorzitter klankbordgroep - kan jij aan de XPG vragen of we dat document over kinderen mogen hebben van het expertgroeplid?
- ▶ 20:39:44: Er is helemaal niet te weinig uitgelegd door de gemeente.
- ▶ 20:42:28: dat is wel erg kort door de bocht. Er komt telkens meer onderzoek en deskundigheid voor alternatieven voor wind- en zonne-energie. En er wordt ook heel veel energie misbruikt. Daar is veel meer bewustwording op mogelijk, ook door de gemeente...
- ▶ 20:45:00: als ik ergens wél iets van weet, is het wel over alternatieve energieopwekking. Wind op zee, wind op land, zon op dak, zon op land, biomassa, geothermie, oppervlaktewaterthermie, kernenergie... dan heb je het wel zo'n beetje gehad. Van al die technieken zijn alleen wind en zon nú klaar voor prime time. Oppervlaktewaterthermie en geothermie zijn niet schaalbaar, kernenergie duurt lang en is omstreden, biomassa is omstreden...
- ▶ 20:48:08: Met alle respect, maar deze discussie valt buiten de scope. Windalarm heeft hier een hele andere mening over. Graag buiten de vergadering. Dank.
- ▶ 20:48:14: Er zijn altijd meer out of the box oplossingen dan je denkt.
- ▶ 20:49:24: Mag het weer over de brief gaan?